

Interwencje prawne i obywatelskie

2010-2011

Warszawa, kwiecień 2011

Stowarzyszenie przeciw Antysemityzmowi i Ksenofobii

zeszyt 4

Opracowanie graficzne

Michał Braniewski

Opracowanie raportu

Adam Kwiecień

Redakcja językowa

Marek Gumkowski

Projekt jest realizowany dzięki wsparciu udzielonemu przez Trust for Civil Society w Europie Środkowej i Wschodniej oraz Fundację im. Stefana Batorego.

Trust for Civil Society
in Central and Eastern Europe

Wstęp

Należy zauważyć, że w porównaniu z poprzednim projektem rola interwencji obywatelskich znacznie wzrosła w stosunku do interwencji prawnych. Wynika to z faktu, że - na podstawie naszego doświadczenia z prokuraturami i policją - interwencje prawne to najmniej efektywna metoda zwalczania antysemityzmu i ksenofobii. Ogromna większość spraw jest ignorowana przez organy ścigania, które niemalże automatycznie decydują o odmowie wszczęcia postępowania, powołując się przede wszystkim na brak znamion czynu zabronionego.

Zdarzyło się również, że po złożeniu zawiadomienia zostaliśmy wezwani na przesłuchanie, ale nie w związku ze złożonym zawiadomieniem, lecz w sprawie ewentualnego popełnienia przez nas przestępstwa określanego jako „zawiadomienie o niepopełnionym przestępstwie”. Oznacza to, że policji nie interesował przedmiot zawiadomienia, lecz to, czy przypadkiem przedstawiciele Stowarzyszenia nie popełnili przestępstwa, składając zawiadomienie w sprawie, w której (zdaniem prokuratury) ewidentnie brakuje znamion czynu zabronionego.

Nieprzyjazna postawa policji sprawiła, że zawiadomienia postanowiliśmy składać tylko w najpoważniejszych przypadkach i zdecydowaliśmy się na zwiększenie roli interwencji obywatelskich.

Adam Kwiecień

Interwencje prawne

Po otrzymaniu informacji (od osób fizycznych i z monitoringu prasy) o ksenofobicznych, rasistowskich i antysemitycznych zdarzeniach każdorazowo podejmowaliśmy kroki prawne. Złożyliśmy do prokuratur trzy zawiadomienia o możliwości popełnienia przestępstwa, jeden wniosek o ściganie do Instytutu Pamięci Narodowej oraz jedno zażalenie na decyzję prokuratury o odmowie wszczęcia postępowania.

1. Grudzień 2009/ maj 2010

Wydarzenie: Na stronie internetowej www.aferyprawa.com zamieszczony został kontrowersyjny artykuł, w którego treści znalazło się nawoływanie do nienawiści na tle różnic narodowościowych oraz sformułowania znieważające grupy osób ze względu na ich pochodzenie narodowe.

Interwencja OR: Zawiadomienie o popełnieniu przestępstwa z artykułów 256 i 257 kodeksu karnego.

Skutek interwencji: Sprawa trafiła do Prokuratury Rejonowej w Sanoku, która po wykonaniu czynności sprawdzających postanowiła odmówić wszczęcia dochodzenia w sprawie publicznego nawoływania do nienawiści na tle różnic narodowościowych, etnicznych i rasowych za pośrednictwem portalu internetowego wobec braku znamion czynu zabronionego. OR złożyła zażalenie na decyzję prokuratury.

2. Maj 2010

Wydarzenie: Na derby Resovii i Stali Rzeszów w sektorze zajmowanym przez tzw. szalikowców Resovii wyeksponowano wielki transparent z napisem „Śmierć garbatym nosom” oraz inny, na którym była przekreślona postać Żyda.

Interwencja OR: Zawiadomienie Prokuratury Rejonowej o popełnieniu przestępstwa publicznego nawoływania do popełnienia zbrodni (art. 255 §2 k.k.) oraz nawoływania do nienawiści na tle różnic narodowościowych (art. 256 k.k.).

Skutek interwencji: Zawiadomienie w tej sprawie złożyło więcej instytucji. Prokuratura częściowo umorzyła postępowanie i postawiła zarzuty nawoływania do nienawiści na tle różnic narodowościowych (art. 256 k.k.) jedynie dwóm uczestnikom wydarzenia. Zachowanie kibiców i brak zdecydowanej na nie reakcji klubu bagatelizował w publicznej wypowiedzi były minister spra-

wiedliwości i prezes tego klubu, Aleksander Bentkowski (więcej na ten temat w opisie interwencji obywatelskich).

3. Wrzesień 2010

a. Wydarzenie: Uaktywnił się David Irving, angielski historyk– negacjonista, autor książek historycznych, w których zaprzeczał różnym aspektom wiedzy o Zagładzie Żydów podczas II wojny światowej (m.in. negował przestępstwa Adolfa Hitlera).

Interwencja OR: Do Głównej Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiem Instytutu Pamięci Narodowej złożono wniosek o ściganie ze względu na możliwość popełnienia przez Davida Irvinga przestępstwa z art. 55 w zw. z art. 3 ustawy o Instytucie Pamięci Narodowej, czyli przestępstwa tzw. kłamstwa oświęcimskiego.

Skutek interwencji: Postępowanie w tej sprawie jest w toku.

b. Wydarzenie: Na stronie internetowej portalu Judeopolonia ukazał się artykuł Polonijnego Stowarzyszenia Patriotów Narodu Polskiego znieważający grupę ludności żydowskiej, Można w nim było przeczytać m.in.: „Jeżeli w Polsce nie powstanie zorganizowana siła polityczna wolna od manipulacji przez żydów [ortografia oryginału] i nie przerwie postępującego zgubnego biegu wydarzeń dla Polski, to za 10 – 15 lat Polacy we własnym kraju będą parobkami”.

Interwencja OR: Zawiadomienie Prokuratury Rejonowej Warszawa–Śródmieście o popełnieniu przestępstwa ściganego z urzędu, tj. szerzenia antysemityzmu.

Skutek interwencji: Portal został zamknięty przed wszczęciem postępowania przez prokuraturę.

4. Listopad 2010

Wydarzenie: Na stronie internetowej <http://marszniepodleglosci.pl> został zamieszczony artykuł pt. „Zdobądź adres!”, będący apelem o pomoc w uzyskaniu adresów zamieszkania 19 osób, które przy okazji wydarzeń 11 listopada opisywały i analizowały ruchy nacjonalistyczne i neofaszystowskie w Polsce.

Interwencja OR: W związku z artykułem wysłano zawiadomienie o podejrzeniu podjęcia przygotowań do popełnienia przestępstwa przeciwko osobom i mieniu.

Skutek interwencji: Wciąż czekamy na odpowiedź.

Interwencje obywatelskie

1. Maj 2010

a) Wydarzenie: 22 maja planowany był przemarsz narodowców przez Lublin. W związku z wydarzeniami na poprzednich marszach podejrzewaliśmy, że mogą pojawić się tam hasła antysemickie i rasistowskie.

Interwencja OR: W liście wysłanym do Prezydenta Miasta Lublina Adama Wasilewskiego poprosiliśmy o niedopuszczenie do planowanego na 22 maja 2010 r. przemarszu narodowców przez miasto.

Skutek interwencji: W odpowiedzi oświadczono, że zawiadomienie o tym zgromadzeniu publicznym spełnia wszystkie wymogi formalne, nie ma więc podstaw do jego zakazania.

b) Wydarzenie: Zdewastowano cmentarz żydowski przy ulicy Lotniczej we Wrocławiu.

Interwencja OR: Poprosiliśmy Prezydenta Miasta Rafała Dutkiewicza o informację, czy Urząd Miasta zadbał o usunięcie napisów i naprawienie szkód. Zapytaliśmy również, czy podjęto środki zmierzające do zapobieżenia w przyszłości aktom nienawiści i różnym przejawom antysemityzmu, jakie stanowczo zbyt często mają miejsce w miejscach publicznych we Wrocławiu.

Skutek interwencji: W odpowiedzi poinformowano, że dyrektor Departamentu Infrastruktury i Gospodarki zwrócił się do straży miejskiej i policji z prośbą o zwiększenie częstotliwości monitorowania obiektów związanych z kulturą żydowską.

c) Wydarzenie: Kradzież zabytkowych macew z cmentarza żydowskiego w Radości.

Interwencja OR: Wystąpiliśmy do komendanta komisariatu Warszawa Wawer podinspektora Krzysztofa Kawki z pytaniem dotyczącym działań Policji w tej sprawie.

Skutek interwencji: W odpowiedzi komendant poinformował, że Policja prowadzi działania wykrywcze, mające na celu odzyskanie skradzionych macew i ustalenie sprawcy czynu.

2. Czerwiec 2010

a) Wydarzenie: Faszyci-wandale wymalowali swastykę na budynku należącym do lubuskiego oddziału Towarzystwa Społeczno-Kulturalnego Żydów w Polsce.

Interwencja OR: Zwróciliśmy się do Burmistrza Miasta Żary Romana Pogorzelca z prośbą o informację, czy Urząd Miasta zadbał o usunięcie napisów i naprawienie szkód. W liście spytaliśmy również, czy podjęto środki zmierzające do zapo-

bieżenia w przyszłości takim przejawom ksenofobii. Zwróciliśmy się również do prokuratora rejonowego w Żarach Barbary Neneman-Szachnowskiej z wnioskiem o rozważenie, czy zaistniały czyn nie wyczerpuje znamion przestępstwa z artykułu 256 kodeksu karnego (propagowanie faszyzmu i totalitaryzmu).

Skutek interwencji: Młodociani sprawcy zostali ujęci. Ustalono, że ich akcja nie miała żadnych podtekstów antysemitycznych.

b) Wydarzenie: Minister Elżbieta Radziszewska, Pełnomocnik Rządu ds. Równego Traktowania, przedstawiła projekt ustawy o wdrożeniu niektórych przepisów Unii Europejskiej w zakresie równego traktowania. Ustawa ma określić obszary i sposoby przeciwdziałania naruszeniom zasady równego traktowania ze względu na płeć, rasę, pochodzenie etniczne, narodowość, religię lub wyznanie, światopogląd, niepełnosprawność, wiek i orientację seksualną.

Interwencja OR: Przedstawiciele OR uczestniczyli w pracach połączonych sejmowych Komisji Polityki Społecznej i Rodziny oraz Sprawiedliwości i Praw Człowieka, a następnie Koalicji na Rzecz Równych Szans, powołanej przez organizacje pozarządowe, zaniepokojone nieuwzględnianiem w parlamencie ich krytycznych głosów. Po uchwaleniu przez parlament ustawy – naszym zdaniem „w niekorzystnym kształcie” – zorganizowaliśmy dwa spotkania z podsekretarzem stanu w Kancelarii Prezydenta min. Ireną Wóycicką, której koalicja przedstawiła krytyczne uwagi do ustawy. Przedstawiciele koalicji zabiegali o niepodpisywanie ustawy przez Prezydenta z powodu jej niezgodności z konstytucją.

Skutek interwencji: Wszystkie opisane działania okazały się nieskuteczne. Na żadnym etapie nie udało się nam wpłynąć na kształt ustawy. Jak sądzimy, zadecydowały tu względy polityczne.

3. Lipiec 2010

a) Wydarzenie: Faszyści-wandale wymalowali w Łodzi swastyki i antysemityczne hasła na ekranach dźwiękochłonnych wzdłuż drogi dojazdowej do miasta, tj. popełnili przestępstwo propagowania faszystowskiego ustroju państwa (art. 256 k.k.). Interwencja OR: Zwróciliśmy się do Tomasza Sadzyńskiego, Prezydenta miasta Łodzi, z prośbą o niezwłoczne usunięcie łamiących prawo napisów.

Skutek interwencji: Na nasz list nie otrzymaliśmy odpowiedzi.

b) Wydarzenie: Faszyści-wandale wymalowali antysemityczne symbole na lapidarium upamiętniającym kirkut w Lublinie.

Interwencja OR: Zwróciliśmy się do Prezydenta miasta Lublina Adama Wasilewskiego z prośbą o informację, co Urząd Miasta zamierza zrobić, żeby obszar dawnego kirkutu nie był w przyszłości terenem chuligańskich wyczynów i mógł być udostępniony zwiedzającym.

Skutek interwencji: Wydział Bezpieczeństwa Mieszkańców i Zarządzania Kryzysowego zwrócił się do Policji i Straży Miejskiej z prośbą o informacje na temat podejmowanych działań mających na celu zapobieganie aktom antysemityzmu.

c) **Wydarzenie:** Otrzymaliśmy informację o zaniedbaniach technicznych w Synagodze Zasańskiej, zlokalizowanej przy placu Unii Brzeskiej 6 w Przemysłu.

Interwencja OR: Zwróciliśmy się do Prezydenta Miasta Roberta Chomy z wnioskiem o podjęcie stosownych działań w tym zakresie. Z informacji wynikało, że w 2005 roku miasto sprzedało obiekt prywatnemu przedsiębiorcy Robertowi Błażkowskiemu i że obecne zaniedbania właściciela w stosunku do zabytku są kwalifikowane jako wykroczenie przeciw Ustawie z dnia 23 lipca 2003 roku o ochronie zabytków i opiece nad nimi. Zgadzając się z tą kwalifikacją, zwróciliśmy się do Prezydenta Miasta z zapytaniem, czy badaniem prokuratorskim objęta zostanie również wzmiankowana transakcja między urzędem a przedsiębiorcą, która – jak wynika z doniesienia prasowego – odbyła się z pominięciem Komisji Regulacyjnej do Spraw Gmin Wyznaniowych Żydowskich.

Skutek interwencji: W odpowiedzi poinformowano, że Gmina Miejska Przemysł nie posiada tytułu prawnego do tej nieruchomości.

d) **Wydarzenie:** Ujawniono liczne zaniedbania na olkuskim cmentarzu żydowskim przy ul. Kolorowej.

Interwencja OR: Zwróciliśmy się do Burmistrza Miasta Olkusza Dariusza Rzepki z wnioskiem o podjęcie stosownych działań.

Skutek interwencji: W odpowiedzi poinformowano nas, że kwestia dbania o cmentarz żydowski została włączona do bieżącego planu utrzymania zieleni miejskiej. Planowane jest porozumienie między gminą i zakładem karnym, na mocy którego więźniowie zostaną zatrudnieni przy pracach związanych z utrzymaniem cmentarzy.

4. Październik 2010

Wydarzenie: W dyskusjach internautów prowadzonych na stronie internetowej Polskiego Radia regularnie pojawiały się nienawistne wypowiedzi o charakterze ksenofobicznym i rasistowskim.

Interwencja OR: Wysłaliśmy do Komisji Etyki Polskiego Radia prośbę o usunięcie tego rodzaju wypowiedzi i właściwego moderowania prowadzonych dyskusji.

Skutek interwencji: Po naszej interwencji usunięto część wpisów.

5. Listopad 2010

Wydarzenie: Na stronie internetowej marszniepodleglosci.pl podano informację o przystąpieniu członków Kolegium IPN (Mieczysława Ryby i Jana Żaryna) do komitetu poparcia tzw. Marszu Niepodległości w dniu 11 listopada.

Interwencja OR: Zarząd OR wystosował list w tej sprawie do p.o. Prezesa IPN Franciszka Gryciuka.

Skutek interwencji: W odpowiedzi na list poinformowano nas, że IPN nie jest instytucją polityczną, a zatrudnieni w nim historycy cieszą się całkowitą swobodą poglądów.

6. Styczeń 2011

a) Wydarzenie: Minister Spraw Zagranicznych Radosław Sikorski wystąpił do Prokuratora Generalnego Andrzeja Seremeta z apelem o przewyżczenie bezradności i nieudolności polskich prokuratur w zwalczaniu przestępstw z nienawiści.

Interwencja OR: Wystosowaliśmy list do ministra Sikorskiego, w którym wyrażając uznanie za poruszenie bagatelizowanego powszechnie, a ważnego społecznie problemu, poinformowaliśmy o licznych zarejestrowanych przez OR przypadkach przyzwalania na antysemickie i ksenofobiczne ekscesy.

b) Wydarzenie: Aleksander Bentkowski, prezes klubu piłkarskiego CWKS Resovia Rzeszów i były minister sprawiedliwości, w swej wypowiedzi zbagatelizował zachowanie kibiców, którzy podczas meczu w ewidentny sposób (wznosząc np. okrzyki: „Śmierć garbatym nosom”) głosili hasła antysemickie i nawoływali do nienawiści, tym samym łamiąc prawo i godząc w dobre imię klubu. Publiczne wypowiedzi pana Aleksandra Bentkowskiego były oburzające również dlatego, że będąc prawnikiem i byłym ministrem sprawiedliwości, w sposób obraźliwy dla innych uczestników postępowania podważał prawo do odwołania się od postanowienia prokuratury. W wywiadzie dla portalu nowiny24.pl z 2 stycznia 2011 r. bezpodstawnie zaatakował Piotra Kadlcika, przewodniczącego Związku Gmin Wyznaniowych Żydowskich, stwierdzając, że postawa Kadlcika jest według niego oburzająca.

Interwencja OR: Ogłosiliśmy oświadczenie wyrażające nasze oburzenie i zanie-

pokojenie publicznymi wypowiedziami pana Aleksandra Bentkowskiego, komentującymi częściowe umorzenie przez prokuraturę postępowania przeciwko kibicom klubu. Jako minister sprawiedliwości w pierwszym rządzie III RP, a obecnie wychowawca młodego pokolenia obywateli, powinien on wykazywać szczególną wrażliwość na łamanie podstawowych zasad demokracji i występowanie przeciwko równości i tolerancji. Jego obojętność na jawnie antysemickie zachowanie była tym bardziej zaskakująca. Wskazaliśmy, że powinien on dążyć do pełnego, dwuetapowego wyjaśnienia sprawy, również przez sąd, a zatem złożyć zażalenie na decyzję prokuratury – tym bardziej, że szerzenie się stadionowej nienawiści stało się problemem na skalę kraju i zjawiskiem, które najwyższy czas przestać bagatelizować. Tymczasem prezes Bentkowski sprawiał wrażenie, jakby bronił kibiców swojego klubu i jakby szybkie zamknięcie sprawy było dla niego satysfakcjonujące.

7. Luty 2011

a) Wydarzenie: Publikacja pt. „Piłkarze ŁKS i Widzewa pójdą do szkół wychować kibica” informująca o planowanym programie „Fair Play”, mającym na celu kształtowanie postaw otwartości i tolerancji wśród najmłodszych kibiców łódzkich klubów piłkarskich.

Interwencja OR: Podziękowaliśmy Pani Prezydent Miasta Łodzi Hannie Zdanowskiej, prezesowi klubu Widzew Łódź panu Marcinowi Animuckiemu i prezesowi klubu ŁKS Łódź panu Jakubowi Urbanowiczowi za tę ważną i pozytywną inicjatywę. Godne uznania jest również to, że edukowani będą uczniowie gimnazjów, a więc młodzi kibice, którzy jeszcze nie są przesiąknięci stadionową nienawiścią. Wyraziliśmy nadzieję, że podobną wrażliwością na problem antysemityzmu i rasizmu na stadionach wykażą się też inne miasta i kluby piłkarskie.

b) Wydarzenie: Tekst Andrzeja Ficowskiego „Ludzie do przeczytania”, który ukazał się w rubryce „Coś z życia” w „Polityce” nr 5 z 29.01.2011 promował Żywą Bibliotekę, bardzo potrzebną akcją antydyskryminacyjną. Jednocześnie nasze zastrzeżenia wywołał lead artykułu: „Wypożyczyć można na przykład Homoseksualistę, Mordercę, Żyda, Muzułmanina, Bezdomnego czy Anarchistę [...]”. Uznaliśmy, że takie enumeratywne zestawienie mordercy z przedstawicielem mniejszości seksualnej lub narodowej może budzić – wbrew intencjom – jak najgorsze skojarzenia u czytelnika.

Interwencja OR: Wysłaliśmy do autora list w sprawie leadu artykułu.

c) Wydarzenie: Prokurator Generalny pan Andrzej Seremet podjął decyzję o ponownym zbadaniu zająć na stadionie Resovii Rzeszów. O tym fakcie opinia publiczna została poinformowana w artykule Marcina Kobiałki „Stadionowy antysemityzm jednak do zbadania” („Gazeta Wyborcza” Wrocław, 31.01.2011).

Interwencja OR: Przesłaliśmy podziękowanie dla pana Andrzeja Seremeta. Uważamy, że – zakwestionowana teraz przez Prokuratora Generalnego – decyzja prokuratury rzeszowskiej o umorzeniu śledztwa była nie tylko chybiona z prawnego punktu widzenia, ale także niekorzystna wychowawczo, stanowiąc dla potencjalnych sprawców w przyszłości jasne wskazanie, że za swoje antysemickie i rasistowskie wybryki stadionowe nie muszą obawiać się żadnych konsekwencji.

d) Wydarzenie: Prezydent Miasta Gdańska Paweł Adamowicz podjął stosowne kroki w związku z ksenofobicznym napisem stadionowym „Wrzeszcz - nie lubimy obcych”.

Interwencja OR: Podziękowaliśmy Pawłowi Adamowiczowi w liście, w którym napisaliśmy m.in.: „Widzimy w Panu sojusznika, ponieważ łączy nas wspólny cel: przeciwdziałanie ksenofobii w życiu publicznym. Protestujemy przeciw rasizmowi stadionowemu, który przybiera różne formy i dlatego cieszymy się, że także Pan Prezydent stanowczo mu się przeciwstawia”.

8. Marzec 2011

Wydarzenie: Obóz Narodowo Radykalny ogłosił, że organizuje debatę publiczną w Młodzieżowym Domu Kultury na temat ubiegłorocznego Marszu Niepodległości. Gwiazdą spotkania miał być Paweł Kukiz, który od pewnego czasu popiera działalność ONR-u.

Interwencja OR: Marzanna Pogorzelska, członkini OR w opolskiem, wspierana przez Zarząd Stowarzyszenia, podjęła interwencję u władz lokalnych i dyrekcji MDK.

Skutek interwencji: Dyrektorka MDK cofnęła zgodę na udostępnienie lokalu na debatę ONR-u. Skierowaliśmy do niej list, w którym daliśmy wyraz satysfakcji z szybkiej zmiany nieprzemyslanej decyzji.